ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
[illegible]
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
[illegible]
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

— ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ —

ՄՇԱԿ

քաղաքական եւ գրականական լրագրի

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1908 ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(36-րդ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր. մէկ ամսվանը 1 րուբլի:

Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի:

«Մշակին» գրվել կարելի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

Մեր հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Կարճ ճանապարհով Ամերիկա գնացողներին իր ծառայութիւնն է առաջարկում

„ԿԱՐԼՍԲԵՐԳ, ՍՊԻՐՕ ԵՒ ԸՆԿ." ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻԲԱՎԱ, ԿՈՆՑԱՅԻՆ ՓՈՂ. № 10

Ընկերութիւնը ունի կառավարութիւնից հաստատված գրաւականով 15,000 րուբլի դրամագլուխ.

ՏՈՄՍԵՐՆԵՐԸ ՏՐՎՈՒՄ ԵՆ

Նիւ-Եորկ, Ֆիլադելֆիա, Բոստոն և Բալտիմոր, ինչպէս և մինչև Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների բոլոր կայարանները.

ԿԱՆԱԴԱ.—Կվեբէկ, Մոնրէալ, Թորոնտօ, Վինիպեգ, [illegible] (Մանիտոբա) և մինչև Կանադայի [illegible] բոլոր կայարանները.

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ.—Մոնտեվիդեօ, Բուէնոս-Այրէս [illegible]

ԱՖՐԻԿԱ.—Կապշտադ (Բարեյուսոյ հրուանդան), [illegible]

ԿԱՐԼՍԲԵՐԳ, ՍՊԻՐՕ ԵՒ ԸՆԿ. ԼԻԲԱՎԱ.

Ամերիկա գնալու մանրամասնութիւնները, ինչպէս և գների մասին, կարելի է իմանալ ընկերութեան գործակալ Ռահիմ Դանիլովիչ Շաքանովից. Թիֆլիս, Անանովի քարվանսարա, № 51. (կ. ե.) 2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր շրջանի առաջ. Վերջին տեղեկութիւններ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Կառավարական դեկլարացիան. Պետական Դումայի շուրջը. Ռուսաստանի նոր փոխառութեան շուրջը. Նոր-Բայազէտի գաւառի սովեալների օգտին. Զանգեզուրի աղէտեալների օգտին. Թիւրքահայ սովեալների օգտին. Տեղեկութիւններ գաւառից. Կաթողիկոսի մահվան առիթով. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Նամակներ խմբագրութեան. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Արտասահմանի հայերի կեանքից. Նամակ Անգլիայից. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ԱՌԱՋ

—

Այսօրվանից մենք բաց ենք անում «Մշակի» առաջիկայ 1908 թւի բաժանորդագրութիւնը:

Լի վստահութեամբ դէպի «Մշակի» հրապարակախօսական առաքելութեան գաղափարական յաղթանակը, մենք հրաւէր ենք կարդում մեզ համակրող հասարակութեանը՝ առաջ տանելու մեզ հետ այն վեհ գործը, որը երեսունհինգ տարի շարունակ ղեկավար է կանգնած մեր առաջադիմական մտածողութեան ճանապարհին և թանգ ու նուիրական է ընդհանուրիս համար:

Մեզ առաջնորդողը ու քաջալերողը գաղափարների ոյժն է եղել, որի վրա միայն ու միայն մենք հիմնել ենք մեր բոլոր յոյսերը և սպասելիքները:

Եւ միայն գաղափարների ոյժը:

Անընկճելի հաւատը դէպի գաղափարների ստեղծագործող էութիւնը մեզ ոգևորել է անյողդողդ և անընդունելի կորովով առաջ գնալու և աղանդ տատանման դէմ շպրտելու կողմնակի ներշնչումներն ու զարտուղի ազդեցութիւնները:

Մենք մեզ աջակից չենք հրաւիրել ոչ ազդեցիկ քրմապետութիւնը, ոչ բօրսայի թելադրանքը, ոչ հաճոյակատար քամելէօնութիւնը և ոչ ֆիզիքական ոյժը. մենք գնացել ենք գաղափարական գործի և գաղափարական մաքառման ճանապարհով:

Եւ այդպէս էլ կընթանանք առաջիկայում:

Անկախ մտածողութիւն, անկաշառ խօսք, անկեղծ զգացմունք, արդար քննադատութիւն—ահա այն տաքտիկական ամուր սիւները, որոնց վրա մենք կառուցել ենք մեր գործունէութեան շինութիւնը իր գաղափարական և ծրագրված բովանդակութեամբ:

Մեր նպատակակէտն է եղել արթնացնել ժողովրդի գիտակցութիւնը, զարկ տալ ժողովրդի ինքնուրոյն առաջադիմական մտածողութեան և դարձնել նրան գիտակից տէր ու տնօրէն իր հասարակական գործերի:

Այն անցողական շրջանում, որի մէջ մենք ապրում էինք, մեծ փորձութեան մէջ էր գտնվում մեր առաջադիմութեան և կուլտուրական զարգացման գործը. մենք հասարակական գործողներս շատ լուրջ և պատասխանատու վիճակի մէջ էինք: Հրապարակի վրա ծածանվում էին գոյնզգոյն դրօշակներ բազմատեսակ կոչերով: Հարազատը անհարազատի հետ, հիմնաւորը անհիմնի հետ, փրկարարը մոլարի հետ զուգախառնված՝ բարձրագոչ հրապարակներ էին բարբառում:

Եւ ինչ:

Բոլէին յարմարվող, համակերպվող, օպօրտունիստ մարդիկ միմեանց ձեռքից խլում էին այն, ինչ-որ օրվայ փայլն էր, վայրկեանի հրապոյրը:

Եւ այդպիսի մարդիկ անհատներ չէին, այլ ամբողջ երամներ ու հօտեր: Նրանք գնում էին օրվայ փայլի ետեւից, որպէսզի յետոյ, մի ուրիշ օր, թքեն իրանց երէկվայ դրօշակների ու կուռքերի վրա և գնան նոր կոչերի ետեւից:

Մենք անկեղծ և հաւատարիմ մնացինք մեր դաւանանքների և դիրքերի վերաբերութեամբ: Կը հաւանէին արդեօք համակերպվողները և օպօրտիւնիստները մեր բռնած դիրքը թէ ոչ՝ այդ մեր հոգը չէր: Մենք պարտականութիւններ ունէինք մեր խղճի և հասարակութեան առաջ:

Հաւատարիմ առաջադիմական մեր դաւանանքին՝ մենք յայտնեցինք, որ մեր համակրութիւնը ժողովրդական ազատութեան և հայ-ռամկավարական կուսակցութեան կողմն էր: Մենք լաւ գիտէինք, որ աւելի ադմկալի ծրագիր առաջ դնելով՝ մենք օրվայ սիրելին կը դառնայինք: Բայց մենք այդ դիտումներով չէինք ղեկավարվում:

Իսկ ինչ էին անում փողոցում:

Կուրացած, շլացած և նենգօրէն ներշնչված մարդիկ աշխատեցին հնարել անհամապատասխան ածականներ և յօրջորջումներ մեր վերաբերութեամբ, աշխատեցին վերագրել մեզ այն, ինչի դէմ մենք մաքառել ենք և մաքառում ենք մամուլի և կեանքի մէջ:

Այն հասարակութեանը, որ ճանաչում է մեզ՝ իբրև տարիներ շարունակ ամենակատաղի կերպով կռուողի հակաժողովրդական-կղերական ոգու, մերկանտիլ յաւակնութիւնների, վաշխառուական ցանցերի դէմ, աշխատեցին մոլորեցնել [illegible] բողոքարկու կը լինենք:

Մեր ծրագիրները մենք յայտարարեցինք հրապարակօրէն և մեր դաւանանքը մենք ասպարէզ ենք դրել, իբրև մեր պատիւը, մեր արտայայտութիւնը, մեր պարծանքն ու հպարտութիւնը: Մենք ժողովրդական, ռամկավարական — դեմօկրատական գաղափարների ջերմ արտայայտողներ ենք եղել երեսունհինգ տարի և այդպէս էլ կը մնանք առաջիկայում:

Եւ յուսով ենք, որ մեզ հետ կը լինի գիտակից առաջադէմ հասարակութիւնը:

Մենք կը շարունակենք մեր գործը, հաւատալով որ գիտակից հասարակութեան շրջանը պէտք է անընդհատ ստուարանայ և ընդարձակվի:

Այդ հաւատով և վստահութեամբ մենք բաց ենք անում «Մշակի» նոր բաժանորդագրութիւնը:

Խմբագրութիւն

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Կիրակի, Նոյեմբերի 18-ին, Թիֆլիսում վախճանվեց Ռուսաստանի շիա դաւանութեան հոգևոր պետ Շէյխ-ուլ-Իսլամը:

«Մշակ»-ի հետեւեալ համարում կը հաղորդենք կենսագրական տեղեկութիւններ հանգուցեալի մասին:

—

Ինչպէս յայտնի է, նաւթարդիւնաբերող Դաւիթ Իզքաշեանը Բագուի հայոց մարդասիրական ընկերութեանը նուիրեց գումարներ՝ իր հանգուցեալ Խոսրով որդու անունով որբանոց կառուցանելու համար:

Նոյեմբերի 17-ին պ. Իզքաշեանը յայտնել է իր մօտ գտնվող ընկերութեան վարչութեան անդամներին, որ նա նուիրում է դարձեալ 10,000 րուբլի՝ որբանոցի ֆոնդ հիմնելու համար:

(«Б. Э.»)

—

Նոյեմբերի 17-ին Բագուի հայոց մարդասիրական ընկերութեան վարչութիւնը ստացաւ դատալանի որոշման պատճէնը Բուդաղեանի կտակի հաստատման մասին, որով ընկերութեանը կտակված է 5000 ր.: («Б. Э.»)

—

Հնչեշտ, 11 Նոյեմբերի

Խոշոր կալուածատիրուհի Մանուկբէկ իշխանուհին վեհափառ կաթողիկոսի կոնդակի հիման վրա նուիրեց յօգուտ ճեմարանի 1000 րուբլի, որտեղ պահում է և մի որդեգիր Բեսսարաբիայից: Գործին նպաստեց Ներսէս արքեպիսկոպոսի յատուկ միջնորդութիւնը:

Յովհ. քահ. Աբրահամեանց

—

Ղալաչա (Ղազախ), 19 Նոյեմբերի

Երաշտի պատճառով տուժեցին գլխաւորապէս տափարակ տեղերում գտնված գիւղերը. բացի հացի պակասութիւնից՝ մեծ պակասութիւն է զգացվում դարմանի և խոտի: Գիւղերում հնարաւորութիւն չը կայ տաւար և ոչխար պահելու. ձմերանոցներից օգտվելը մի քանի տարի է որ արգելված է, բայց նախկին տարիներում արգելքը այնպէս չէր զգացվում, քանի որ գիւղերում ուտելու պաշար կար. այժմ չը կայ:

Գիւղացիների դրութիւնը կրիտիքական է:

Այս օրերում մեր գաւառից պատգամաւորներ պէտք է ներկայանան Փո- [illegible]

Միք. քահ.

Ռուս-բոլղարական դաշնագիրը.—Վերջերս [illegible] դրութիւն է կնքված: Այդ լուրերը, սակայն, իր ժամանակին հերքվեցին կիսապաշտօնական աղբիւրներից:

Բայց ներկայումս, հակառակ այդ հերքումների, «Berliner Tegeblatt» թերթի Լոնդոնի թղթակիցը գրում է, թէ ինքը կառավարչական լաւատեղեակ աղբիւրներից իմացել է, որ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչի կողմից ռուս-բոլղարական գաղտնի դաշնագրի կնքումը,—որ այժմ արդէն կատարված փաստ է համարվում դիպլօմատիական շրջաններում,—անգլիացիները նկատում են իրանց վերաբերմամբ մի վտանգաւոր հարուած՝ Ռուսաստանի կողմից հասցրած: Ռուսաստանը՝ Պարսկաստանի վերաբերմամբ Անգլիայի հետ կնքած դաշնադրութեան շնորհիւ՝ կարող է Ուրմիայի ապստամբ ցեղերը զինել և այդպիսով առաջքն առնել այն հաւանական արգելքների, որոնք կարող են ծագել Կարսի շրջանում, երբ Ռուսաստանը ցանկանայ արշաւել դէպի հարաւ:

Այն հանգամանքը, որ Ռուսաստանը դէպի Փոքր-Ասիա արշաւելու դէպքում վերոյիշեալ աջակցութիւնը կարող է ունենալ, ինչպէս և այն պարագան, որ, պատերազմի դէպքում, Ռուսաստանը և Բօլգարիան համերաշխօրէն կը գործեն Կ. Պօլսի հիւսիսում,—անգլիական դիւանագիտութեան կողմից համարվում է Թիւրքիայի իրական պաշարումը և Կ. Պօլսի անկումը:

Ապա թղթակիցը աւելացնում է, թէ թիւրք-բօլգարական պատերազմի դէպքում՝ Ռուսաստանը, ռուս-բօլգարական դաշնագրի հիման վրա, պարտաւորվում է Բօլգարիայի տրամադրութեան տակ դնել հեծելազօրքերի և թնդանօթաձիգ զինուորների 18 գունդ: Դրա փոխարէն՝ Բօլգարիան էլ պարտաւորվում է Ռուսաստանի տրամադրութեան տակ դնել իր տօրպիլանաւերը, եթէ ռուս-թիւրքական պատերազմ տեղի ունենայ:

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԵՐԻ ՆՊԱՍՏԱՄԱՍՈՂ ԿՈՄԻՏԷՏԸ

—

Թիֆլիսի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսը, վերադառնալով Էջմիած- [illegible] ները ուղարկվեն Կ. Պօլսի ռուսաց կայսերական լիազօր դեսպանի միջոցով և բաժանվեն տեղում սովատանջ ազգաբնակութեան:

Ապա Փոխարքան հաղորդում է, թէ իր կողմից ոչ մի արգելք չէ գտնում, որ այն անձինք, որոնք յիշատակված են կաթողիկոսի մայիսի 25-ին գրած պաշտօնական գրութեան մէջ,—այն է՝ 1) Քրիստափոր Վերմիշեան, 2) Տիգրան Զաւէն, 3) Առաքել Սարուխանեան, 4) Գաբրիէլ Կաֆեան, 5) բժշկապետ Կ. Ստեփանեան, 6) Ալէքսանդր Քալանթար, 7) Համբարձում Առաքելեան, 8) Ալէքսանդր Մէլիք-Ազարեանց, 9) Աւետիք Արասխանեան, 10) տիկին Ս. Վ. Արղութեան, 11) տիկին Հայկանոյշ Մարտիրոսեան և 12) երդուեալ-հաւատարմատար Սամսոն Յարութիւնեան,—կազմեն կօմիտէտ հանգանակութիւնը սկսելու և վարելու համար:

Մեզ հաղորդում են, որ յանձնաժողովի առաջին նիստը նշանակված է հինգշաբթի, նոյեմբերի 22-ին, երեկոյեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԴԵԿԼԱՐԱՑԻԱՆ

—

Տեղական լրագիրներում տպված է կառավարական այն դեկլարացիան, որ մինիստրների խորհրդի նախագահը կարդաց Պետական Դումայի նոյեմբերի 16-ի նիստում, և որ ստորև առաջ ենք բերում ամբողջովին քաղելով «Кавказъ» լրագրից:

«Պետական Դումայի պարոնայք անդամներ! Ձեր և կառավարութեան միահամուռ աշխատանքի աջողութեան համար ինքնին հարկաւոր է ձեզ տեղեկանալ կառավարութեան նպատակների և այն միջոցների մասին, որ ուրուագծված են նրանց հասնելու համար, ինչպէս և նրա օրէնսդրական նախագծերի էութեան մասին: Կառավարական պարզ և որոշ ծրագիրը այդ նպատակներով միանգամայն անհրաժեշտ է համարում: Ուստի չը նայած նրան, որ ես դեռ վերջերս երկրորդ Դումայի առաջ պարզեցի կառավարական օրինագծերը, որոնք այն օրվանից մնում են չը քննված, ես մեկրաին ասպարէզ եմ գալիս այժմեան մեծ ժողովի հանդէպ խօսելու կառավարութեան անունից:

Թէև, Պետական Դումայի պարոնայք անդամներ, սակաւ բացառութեամբ և փոփոխութեամբ, ձեր քննութեանն է առաջադրվում այն օրինագծերը, որոնք ներկայացված էին երկրորդ Պետական Դումային, սակայն այն պայմանները, որոնց մէջ պէտք է աշխատել և հասնել նոյն նպատակներին, անփոփոխ չը մնացին: Բոլորի համար այժմ ակնյայտ է, որ ծայրայեղ ձախակողմեան կուսակցութիւնների ստեղծած կործանիչ շարժումը բացարձակ աւազակութեան փոխվեց և առաջ մղեց բոլոր հակհասարակական և յանցաւոր տարրերը, քայքայելով պատուաւոր աշխատաւորներին և անբարոյականացնելով մատաղ սերունդը:

Այդ երեւոյթի դէմ հանդիման կարելի է ոյժ պատնեշել միայն: Որեւէ ներողամտութիւն կամ թուլութիւն այդ գործում կառավա-

րութիւնը յանցանք կը համարէր, որովհետև հասարակութեան թշնամիների յանդգնութիւններին հնարաւոր է սահման դնել սոսկ պաշտպանութեան բոլոր օրինական միջոցների հետևողական գործադրութեամբ։ Յանցաւոր բռնկումները արմատախիլ անելու ճանապարհով կառավարութիւնը ընթանում էր մինչև այժմ, այդ ճանապարհով նա կընթանայ այսուհետև ևս։ Դրա համար կառավարութեանը անհրաժեշտ է իր տրամադրութեան տակ իբրև զէնք ունենալ այն պաշտօնական անձանց իշխանութիւնները, որոնք կապված են պարտականութեան և պետական պատասխանատուութեան զգացմունքով։ Ուստի և պետական ծառայութեան հետ անհամապատասխան կընդունվի նրանց սեփական քաղաքական հայեացքների վարդապետութիւնը։

Կարգ ու կանոնի, օրինականութեան և ներքին կարգապահութեան սկզբունքները պէտք է տնկվեն և դպրոցում, և նրա նոր կազմը անշուշտ չէ կարող արգելել կառավարութեան՝ համապատասխան պահանջներ դնել նրա մանկավարժական խորհրդի առաջ։

Գիտակցելով որ հարկաւոր է պետութիւնը բացառիկ օրէնքներից և դրութիւններից սովորական կարգերին յարել, կառավարութիւնը վճռեց բոլոր միջոցներով երկրում ամրացնել արագ և արդարացի դատական հատուցման կարելիութիւնը։ Նա դէպի այդ կը գնայ ստեղծագործիչ ուղիով, հաստատապէս հաւատալով որ, շնորհիւ պետականութեան զգացմունքի և ռուսական դատաստանական դասի՝ կեանքին մերձ լինելուն, կառավարութիւնը ստիպված չի լինի անհրաժեշտօրէն հետևել արևմտեան պետութիւններից մէկի օրինակին և օրէնսդրական ժողովներին առաջարկել՝ ժամանակաւորապէս կանգնեցնել դատարանական անփոփոխելիութիւնը (несмѣняемость)։

Պետական Դումայի օրօք, կարգ ու կանոնի հաստատման գործում կառավարութեան նպատակները կարող են միայն թեթևանալ, որովհետև, վարչական և ոստիկանութեան վերակազմման միջոցներից բացի, կառավարութիւնը յոյս ունի ներկայացուցչական հաստատութիւնների գնահատելի աջակցութիւնը ստանալ իշխանութիւնների ապօրինի վարմունքները ըմբերանելով, ինչպէս իշխանութեան զանցառութեան, այնպէս և իշխանութեան անգործունէութեան վերաբերութեամբ։ Այդ պայմաններով կառավարութիւնը յոյս ունի ապահովել երկրի հանգստութիւնը, որ հնարաւորութիւն կը տայ օրէնսդրական ժողովների և կառավարութեան բոլոր ոյժերը ուղղել՝ այդ հանգստութիւնը ներքին կեանքի մէջ ամրապնդելու։ Այդ ամրապնդելը խոշոր վերակազմութիւններ է պահանջում, բայց տեղական կարգաւորութիւնների մէջ—դատարանում և վարչութեան մէջ բոլոր բարելաւումները մակերևոյթային կը մնան, առանց խորը թափանցելու, քանի ընկած կը մնայ պետական երկրագործ հիմնական դասակարգի բարեկեցութիւնը։ Ուժի կանգնեցնելով և հնարաւորութիւն տալով տնտեսական անկախութեան հասնելու միլիոնաւոր շինական ազգաբնակութեան, օրէնսդրական հաստատութիւնները կը հիմնաւորեն այն հիմքը, որի վրա հաստատապէս կը կառուցվի ռուսաց վերանորոգված պետական շէնքը։ Այդ պատճառով այժմեան կառավարութեան արմատական միտքը և նրան ղեկավար գաղափարը միշտ եղել է հողային բարեկարգութեան հարցը։ Հողերի անկանոն բաժանելը չէ, խռովութիւնը փոքրիկ ողորմութիւններով հանգստացնելը չէ — խռովութիւնը հանգչում է ոյժով—այլ մասնաւոր սեփականութեան անձեռնմխելիութեան հասկացողութիւնն է, և իբրև սրա հետևանք՝ մանր անձնական հողային սեփականութիւն ստեղծելն է, համայնքից դուրս գալու բէալ իրաւունքն և հողից բարելաւ կերպով օգտվելու հարցերի լուծումն է, որոնց իրականացումը կառավարութիւնը ռուսական պետութեան կենսական հարցեր է համարել և համարում էլ է։

Բայց կառավարութեան նպատակները իսկականանում են գործով։ Ուստի և քաղաքական դէպքերից և ոչ մէկը չը կարողացաւ կանգնեցնել կառավարութեան այդ ուղղութեամբ կատարած գործողութիւնները, ինչպէս և չը կարողացաւ կանգնեցնել կեանքի բնական ընթացքը։

Այդ իսկ պատճառով կառավարութիւնը կարծում է, որ նա կատարել է իր պարտքը, իրականացնելով մի շարք ագրարային ձեռնարկութիւններ հիմնական օրէնքների 87-րդ յօդուածի կարգով, և կը պաշտպանէ նրանց օրէնսդրական հաստատութիւնների առաջ, և ի վերջոյ հաստատ յոյս ունի ամրակուռ ոյժ տալ նրանց՝ վաւերացնելով օրէնսդրական ճանապարհով։ Այդօրինակ ձեւով հիմնաւորած հիմունքի հաստատման համար կառավարութիւնը առաջարկում է ձեզ [illegible]ի համար անհրաժեշտ վերանորոգումներ՝ տեղական ինքնավարութիւնը վերափոխելու և ընդլայնելու, տեղական կառավարութեան (управленіе) բարենորոգումների, կրթութիւնը զարգացնելու և տեղական կեանքի մէջ մի շարք կատարելագործութիւններ մտցնելու միջոցով, որոնց թւում աշխատանքի անընդունակ բանւորներին պետական հաշւով ապահովելը, նրանց ապահովագրութիւնը և նրանց բժշկական օգնութեամբ երաշխաւորելը կառավարութեան առանձին հոգատարութեան առարկաներն են ներկայումս։ Համապատասխան նախագծեր պատրաստ են. նրանց մեծ մասը անմիջապէս կը յանձնվի Պետական Դումային, իսկ մնացածները, ինչպէս տեղական շահերը շօշափողները, նախապէս կը քննվեն տեղական տնտեսական գործերի խորհրդում և ապա, աստիճանաբար, Դումային կը տրվեն, հանդերձ կառավարութեան ընդունած փոփոխութիւններով և, յամենայն դէպս, յիշեալ խորհրդի եզրակացութիւնով։ Այդպիսի կարգ կառավարութիւնը որոշում է այն պատճառով, որ երկրորդ Դումայի նստաշրջանի ժամանակ հրատարակված՝ ներքին գործերի մինիստրի օրինագծերը կենդանի քննութիւն յարուցին տեղերում և բազմաթիւ տեղերից միջնորդութիւններ եղան, որ այդ օրինագծերը յանձնվեն զէմստվային ժողովների եզրափակման։ Կառավարութիւնը տեղական գործիչների նկատողութիւնները նկատի առնելու և ի մի ժողովելու համար պէտք է կենդանի յարաբերութեան մէջ մտնէ զէմստվոների և քաղաքների ներկայացուցիչների հետ։ Այդ աշխատանքի հետևանքները պէտք է թանգագին նիւթ ծառայեն օրէնսդրական հաստատութիւններին, առանձնապէս նրանց մասնաժողովների համար։ Դումայի աշխատանքներում խոչընդոտներ դա չի յարուցի, որովհետև տեղական տնտեսութեան գործերի խորհուրդը գումարվում է առանց յապաղման, և նայած նրան, թէ նա ինչ չափով կը քննի ներքին գործերի մինիստրութեան այն օրինագծերը, որոնք վերաբերում են տեղական տնտեսութեան շահերին, նրանք կը յանձնվեն Դումային իսկոյն և եթ, իսկ մինչ այդ Պետական Դուման հնարաւորութիւն կունենայ քննել մի շարք այնպիսի օրինագծեր, որոնք Դումա են մտցվում անմիջապէս, և որոնց ցուցակը տրվում է սրա հետ միասին։ Հողային բարեկարգութեանը վերաբերեալ նախագծերից հէնց այժմ Դումային ներկայացվում է հողային ընկերակցութիւնների նախագիծը։

Տեղական վերակազմութեան գործում սկզբունքային նշանակութիւն ունի Դումային ներկայացրած արդարադատութեան մինիստրութեան նախագիծը տեղական դատարանը վերակազմելու մասին, որովհետև այդ օրինագծի ընդունելուց է կախված մի ուրիշ նախագծի—անձի անձեռնմխելիութեան—գործադրութիւնը և տեղական կառավարութեան մէջ մի շարք բարեփոխութիւններ մտցնելը։

Ճիշտ նոյն տեսակ առաջին հերթին քննվելու էին այլ վարչութիւնների բոլոր սկզբունքային օրինագծերը, ինչպէս և նրանք, որոնք մատնանշում են կանոնաւոր ուղին՝ իրականացնելու ազգաբնակութեանը բարձրագոյն մանիֆեստով շնորհված բարիքները։ Ընդամին կառավարութիւնը իր պարտականութիւնը կը համարէ իր շրջանում աջակցել բոլոր ձեռնարկութիւններին՝ տիրող եկեղեցու և հոգևոր դասի օգտի համար։ Կառավարութիւնը յոյս ունի շուտով Դումայի քննութեան առաջարկել նաև մի քանի ծայրագաւառներում ինքնավարութիւն մտցնելու նախագիծ, որպիսին մտադրվում է մտցնել ներքին նահանգներում, որով պետականութեան եզակիութեան և ամբողջութեան գաղափարը կառավարութեան համար ղեկավար կը լինի։ Աւելորդ է աւելացնել, որ, չը նայած բոլոր մեծ պետութիւնների հետ ունեցած լաւագոյն յարաբերութիւններին, կառավարութեան յատուկ ջանքերը ուղղվելու են մեր զինված ոյժերի Ինքնակալ Պետի կամքը իրագործելու՝ նրանց դնելու այն բարձրութեան վրա, որպիսին համապատասխան կը լինի Ռուսաստանի պատուին և արժանաւորութեան։ Դրա համար հարկաւոր է երկրի նիւթական ոյժերի լարումը, հարկաւոր են միջոցներ, որպիսին կը խնդրվի ձեզնից, որ ուղարկված էք այստեղ երկրի կողմից՝ նրան հանգստացնելու և նրա հզօրութիւնը ամրապնդելու համար։ Միջոցներից է կախված, անկասկած, բոլոր բարենորոգումների իրականացումը և այդ բարենորոգումները կեանքում աստիճանաբար գործադրելու հարցի լուծումը. ուստի պետութեան այժմեան միջոցների հաշուեքննութիւնը ներկայանում է ոչ միայն հիմնական, այլ և ամենահերթական աշխատանք։ Ձեզ, յիրաւի որ, կը մնայ առաջին իսկ հերթին դիմել Դումա մտցրած պետական եկամուտը քննելու։ Ընդամին, ի հարկէ, անխուսափելի է համարվում պահպանել նախահաշուի հաւասարակշռութիւնը՝ ինչպէս ռուսաց վարկի վերականգման հիմքը։

Իր կողմից կառավարութիւնը ամեն կերպ կաշխատէ դիւրացնել օրէնսդրական հաստատութիւնների աշխատանքը, որպէսզի կարելի լինի գործով իրականացնել այն ձեռնարկութիւնները, որոնք, անցնելով Պետական Դումայի և Խորհրդի միջով և ստանալով Թագաւոր Կայսրի վաւերացումը, անկասկած կը վերականգնեն կարգ ու կանոնը և կամրապնդեն այն հաստատուն օրինական կազմը, որպիսին համապատասխան է ռուսաց ժողովրդական ինքնագիտակցութեան։ Այդ տեսակէտից Միապետի կամքը յաճախակի երևան է եկել՝ ապացոյց այն բանի՝ թէ որ աստիճան Գերագոյն Իշխանութիւնը, չը նայելով ճանապարհին հանդիպած խոշոր դժուարութիւններին, գնահատում է հէնց հիմունքները այն օրէնսդրական կարգի, որ նորերս հաստատվեց երկրում և որը որոշում է նրան Բարձրագոյն շնորհված ներկայացուցչական կազմի սահմանները։ Կայսերական իշխանութեան երևալը ամեն ժամանակ ներկայացել է յաչս ժողովրդի, որ պատմական միապետական իշխանութիւնը և Միապետի ազատ կամքը ռուսական պետականութեան թանգագին հարստութիւն են ներկայանում, որովհետև միակ այդ իշխանութիւնը և այդ կամքը, ստեղծելով գոյութիւն ունեցող որոշումները և պահպանելով նրանց, կոչված են պետութեան համար վտանգի և ցնցումի րօպէներին Ռուսաստանը փրկելու, նրան կարգ ու կանոնի և պատմական ճշմարտութեան ճանապարհի վրա դնելու համար...»։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

— Պետական Դումայի պրեզիդիումը մի գրութիւն է ստացել արդարադատութեան մինիստրութիւնից՝ Պետական Դումայի անդամ Կօլիւբակինին Դումայի նիստերին մասնակցելու իրաւունքից զրկելու համար։ Կօլիւբակինը 129-րդ յօդուածի հիման վրա պատասխանատուութեան է ենթարկվում 1906 թւի օգոստոս ամսին Սարատովում արտասանած իր ճառի համար։

— Նոյեմբերի 11-ին կայացել է Պետական Դումայի խորհրդակցական նիստը, որտեղ քննվել է մամուլի ներկայացուցիչներին Դումայի դռնբաց նիստերին թոյլ տալու հարցը։ Այդ նիստին մասնակցել են ներքին գործերի մինիստրի օգնական Կրիժանովսկին և մամուլի գործերի վարչութեան գլխաւոր կառավարիչ Բելգարդը։ Այդ առիթով սահմանված կանոնների մէջ վճռված է մի քանի փոփոխութիւններ կատարել։ Որոշված է հեռագրական գործակալութիւններին, «Освѣдомит. Бюро.»-ին և համեմատաբար աւելի տարածված հայրենի հրատարակութիւնների և արտասահմանեան մամուլի ներկայացուցիչներին, մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութեան ցուցմունքի համաձայն, յատկացնել տեղեր ներքևում, նիստերի դահլիճի ամենավերջին օթեակում։ Մամուլի ներկայացուցիչներին պարտաւորեցվում է Պետական Դումայում կրել իրանց համար սահմանված նշանները։ Նիստերի դահլիճի ներքևի օթեակը, որ գտնվում է Պետական Դումայի պատգամաւորական տեղերի ետևում, պատրաստված է Պետական Խորհրդի անդամների համար։

(«Н. В.»)

— Պետերբուրգի քաղաքական շրջաններում յամառ լուր է պտտում, որ պատասխան-ուղերձը Պետական Դումայի կողմից ընդունվելուց յետոյ, Ա. Ի. Գուչկովը պաշտօն կը ստանայ Ստոլիպինի կաբինետի մէջ։ («Русь»)

— Ներքին գործերի մինիստրի օգնական Կրիժանովսկին, «Часъ» լրագրի ասելով, պահանջել է նահանգապետներից և շրջանային կառավարիչներից կենսագրական մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել 3-րդ Պետական Դումայի անդամների մասին։

— Հոկտեմբերեանները չափազանց վրդովված են Պետական Դումայի աջակողմեան անդամ Կելեպօվսկու ագեղ վարմունքի պատճառով։ Նրանք, «Часъ» լրագրի ասելով, երկիւղ են կրում, որ աջակողմեանները մի գուցէ ապագայում էլ սկանդալներ ստեղծեն Դումայում։ Հոկտեմբերեանների առաջադէմ տարրերը պահանջում են Գուչկովից, որպէսզի նա վերջնականապէս անջատվի աջակողմեաններից և ծայրայեղ աջակողմեաններից և գործէ համերաշխ կերպով չափաւորների հետ միասին։

— Բանւորական օրէնսդրութիւնների բարենորոգութեան վերաբերեալ նախագծերը կառավարութիւնը, «Тов.» լրագրի ասելով, կը ներկայացնէ Դումային ծննդեան տօներից առաջ։ Այդ նախագծերը արդէն մշակված են և քննվում են մինիստրների խորհրդի մէջ։ Պետական կօնտրօլէօրը, արտայայտելով իր կարծիքը բանւորական օրէնսդրութիւնների վերաբերմամբ մինիստրների խորհրդի մէջ, յայտնել է, որ ինքը ըստ էութեան չէ առարկում և միայն անհրաժեշտ է նկատել, որ հարկաւոր է լիակատար կերպով մշակել նրանց ֆինանսական և ապահովագրութեան մասերը։ Այդ մասերը այժմ մշակվում են առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեան մէջ, որից յետոյ կը ներկայացվի մինիստրների խորհրդին։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Պարիզեան «Temps»-ի ֆինանսական բաժնում նորերս լոյս է տեսել մի նկատողութիւն, որը ռուսական փոխառութեան մասին տարածված լուրերի նկատմամբ [illegible] մեծ նշանակութիւն է ստանում։

«Երրորդ Դումայի բացումը,—ասում է «Temps»-ը,—և այն պայմանները որոնց մէջ տեղի ունեցաւ այդ բացումը և որոնք բաւականին տարբերվում են առաջին երկու Դումաների բացման ժամանակ գոյութիւն ունեցող պայմաններից, ֆինանսական աշխարհին յոյս ներշնչեցին, թէ 1908 թւի բիւջետը կը հաստատվի առանց ձգձգվելու և որ կառավարութիւնը, եթէ հանգամանքները թոյլ տալու լինեն, նախապատրաստութիւններ կը տեսնի առաջիկայ տարվայ վերաբերմամբ կատարելու այն օպերացիաները, որոնք կապ ունեն փոխառութեան հետ...»։

Թէև ինքը «Temps»-ը երրորդ Դումային նուիրած իր առաջնորդողներից մէկում ընդունում էր, որ նրա մէջ մեծամասնութիւն կազմող հոկտեմբերեանների ու աջակողմեանների աջողութիւնը բացատրվում է յունիսի 3-ի ընտրողական օրէնքով, որը, միևնոյն լրագրի ասելով, հակասահմանադրական մի քայլ է, և որ հէնց այդ պատճառով էլ այդ Դուման չէ կարելի ժողովրդական ցանկութիւնների իսկական արտայայտիչը համարել,—այնուամենայնիւ պարիզեան լրագրի վերոյիշեալ յայտարարութիւնը ռուսական փոխառութեան մասին արդէն յուզումն առաջացրեց Ֆրանսիայի ռամկավարական շրջաններում։

Ժօրէսը այդ առիթով բացականչում է «Humanité»-ում. «Այդպէս ուրեմն, ռուսական նոր փոխառութիւն է պատրաստվում և յայտարարվում։ Թոյլ կը տա՞նք, արդեօք, ֆրանսիական կառավարութիւնը հաւաքելու այդ փոխառութիւնը ֆրանսիական խնայողութիւններից»։

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ ԳԱՒԱՌԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք՝ 1) Տագանրօգից, Վարդան Յովհաննիսեանից 30 րուբլի, 2) Մալօրոսսկի—Արխանգելսկի կայարանից, Մկրտիչ Մարգարեանից 15 րուբլի։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Բօժիյ-Պրօմիսլից, Փիթօեվի առևտրական տան ձկնորսական գործարանի ծառայողներից, Յ. Աղամեանի միջոցով, 22 րուբլի, Հայրեկի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն։

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք՝ 1) Եալտայից, Ջաւադ-բէկ Բալուղեանից 15 րուբլի, ի յիշատակ Հայրեկի, 2) Բօժիյ-Պրօմիսլի Փիթօեվի առևտրական տան ձկնորսական գործարանի ծառայողներից, Հայրեկի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն, Յ. Աղամեանի միջոցով—22 ր. 3 կ. 3) Ալուպկայից, Ա. Յովհաննիսեանի միջոցով, տեղական հայ գաղութում ժողոված, Հայրեկի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն—26 րուբլի. մինչև այժմ ստացվածների հետ միասին ընդհանուր գումարն է 2058 ր. 57 կ.։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Առաջաձոր (Ջիվան. գաւ.), 6 նոյ.

Եթէ քննելու լինենք այն հարցը՝ թէ ինչպիսի կեանք էին վարում հայերը մինչև հայ-թուրքական արիւնահեղ կոնֆլիկտները և ինչպիսի կեանք են վարում նրանք ներկայումս, կը տեսնենք, որ հայերի կեանքը լուրջ փոփոխութեան է ենթարկված։ Հայերի ներկայ կեանքը տխուր է. տխուր տպաւորութիւն է թողնում նրանց կեանքը հետազօտողների վրա... Հայերն էլ այն վաղեմի հայերը չեն, էլ այն նահապետական, բարոյական սկզբունքներով կրթված հայերը չեն։ Նրանց մի մասը ներկայումս բարոյական կողմից փչացած է երևում. և եթէ դրա առաջը չառնվի, եթէ մի շարք սուր միջոցներ չը ձեռնարկվեն, գուցէ հայերի մեծագոյն մասսան վարակվի այդ տխուր ախտով։ Հայը սիրել է խաղաղ ու կուլտուրական կեանք և երեսի քրտինքով վաստակած աշխատանք։ Հայը մինչև անգամ մեղք է համարել մրջիւն սպանելը, նա մեղք է համարել հարևանի կամ ուրիշ անձնաւորութեան, ուրիշ անհատի դանակը առանց տիրոջից հարցնելու վերցնելը և այլն և այլն... Սակայն այսօր նա ուրիշ տխուր կեանքի է ենթակայ։ Այսօր հայերի մէջ երևան են եկել անհատներ, որոնք շեղվելով ուղիղ ճանապարհից, ուրիշ ծուռ շաւղով են առաջնորդվում...։ Հայերի մէջ ներկայումս երևան են եկել գողութիւններ, սպանութիւններ, մատնութիւններ և այլ մի շարք չարագործ գործեր...։ Եւ ցաւալի հայ-թուրքական արիւնահեղ երկպառակութիւններն, ընդհարումներն էին, որ խանգարեցին հայերի բարոյական կեանքը։ Թուրք-հայկական ընդհարումների, խլրտումների ժամանակ հայերից եղան անհատներ, որոնք պարապվեցին թալաններով, մարդասպանութիւններով և այլն, ու այդ տխուր երևոյթը սովորական դարձաւ նրանց համար։ Այսօր նրանք շարունակում են պարապել մարդասպանութիւններով, գողութիւններով...։ Օրինակ՝ այս տարվայ յուլիս ամսում՝ Ջիվանշիրի Ծմակահող գիւղի մօտ գնդակահար անելով սպանեցին նոյն գիւղացի Յարութիւն Սարուխանեանցին, երբ վերջինս ձիով գալիս է լինում իր՝ «էլ-եօլի» անուանեալ տեղում գտնվող խանութից տուն. իսկ օգոստոս ամսում նոյն գաւառի Կիչան (Բալլուջայա) գիւղում, գիշեր ժամանակ սպանեցին կիչանեցի Աւետիս Ալլահվերդեանցին և իր կնոջը, երբ վերջիններս քնած են լինում իրանց տան պատշգամբում։ Դրանց նմանանմանապէս գնդակար են անում։ Պարզվեց, որ յանցաւորները այդ դէպքերում հայեր են եղել։ Բացի այդ չարագործութիւնից հայերի մէջ եղան և լինում են գողութիւններ, լրբութիւններ, որոնց մասին տպագրվեցին «Մշակում» իր ժամանակներում։

Սթափվիր, ուշքի եկ, խելքի եկ, հայ ժողովուրդ, բողոքիր այդ չարագործութիւնների դէմ։ Երևան հանիր չարագործներին, դատի տուր և պատժիր նրանց՝ ասպարէզը մաքրելու համար։ Չէ՞ որ դու, հայ ժողովուրդ, օրինակելի և կուլտուրական ազգ էիր համարվում, իսկ այսօր վարկաբեկ ես դառել, ուրիշ ազգերի աչքում ուրիշ տեսակ ես երևում. ուրիշ ազգերը փոխել են իրանց կարծիքը քո վերաբերեալ և դու այսօր խարդախ ազգ ես համարվում։

Բ. Զաքարեանց

—

Շահալի գիւղ, 10 նոյեմբերի

Այս տարին պակաս վատ չէր և Լօռու համար։ Մեզանում երկրագործը, անասնապահը, մեղուապահը և առհասարակ գիւղացին փասավեց։ Առաջները շատերի բերանում առակ էր դարձել թէ՝ «Ապրեմ Լօռում, էն էլ անձրևի համար մատաղ անեմ»։ Սակայն այս տարի երաշտը մերոնց էլ ստիպեց թափոր անել, մատաղ մորթել և անձրև խնդրել։ Այն գիւղացիք, որոնք տասնեակ տարիների ընթացքում նոյն մատաղի և թափորի միջոցով արև և չորութիւն էին խնդրում, այս տարի երկնքից անձրև էին աղերսում, որովհետև չորանում էր նրանց վերջին յոյս արտը, վառվում էին խոտհարքը և արօտատեղերը։

Դեռ գարնան սկիզբներում մի քանի անգամ կարկուտ տեղաց. կարկուտն սկսեց Դուալից և զանազան ուղղութեամբ անցաւ դէպի Ջաթին-դաղ։ Վնասվեցին այդ շրջանում գտնվող Շահալի, Քօլագիրան, Ղամշկուտ, Դսեղ, Սզիբագդի, Քարինջ գիւղերը և մասամբ Կուրթանը, Ղարախաչի և Լալուարի կողմերը մի քանի գիւղեր ևս։ Կարկտից յետոյ անձրևները դադարեցին, և սկսվեց երաշտը յունիսի կէսից մինչև յուլիսի վերջը. թառամեց կանաչը, չորացան կարկտածեծ արտերը և բուսականութիւնը։ Դրա հետևանքն այն եղաւ, որ կլիմայի տաքը բարձրացաւ չը տեսնված աստիճանի, այն է՝ ստուերի տակ Րէօմիւրի 26°—27°. գետինը պատռվեց։ Բուսականութիւնը բոլորովին թուլացաւ, ուժասպառ եղաւ. խոտի հունձը շուտ եկաւ, հնձեցին բոլոր խոտհարքները. շատերը խպառ չը հնձվեցին, եղածներիցն էլ խիստ աննշան քանակութեամբ խոտ ստացվեց։ Սովորական տարիների հետ համեմատած՝ այս տարի խոտը պակաս է ընդհանրապէս 60—70%։ Անմիջապէս սկսվեց և ցորենի հունձը։ Ցորենի բերքն այս տարի մեզանում վատ, մանր, թեթև և աննիւթ է։ Սովորաբար մեզանում ցորենի սոմարը քաշում էր 19—20 պուդ, իսկ այս տարի քաշում է 17—18 պուդ. համարեա գարու քաշ ունի. գարմանն էլ, խոտի նման, ստացվեց 60—70% պակաս։ Չը նայելով այդ բոլորին՝ ձմեռը մեզ մօտ շուտ եկաւ. հոկտեմբերի 20-ից սկսվեցին անձրևները, որոնք փոխվեցին ձիւնի, որը տեղաց 13 օր շարունակ։ Լօռու հարթութիւնների շրջանում՝ սկսած Ջալալ-Օղլուց մինչև Ղարախաչ՝ կանոնաւոր ձմեռ է։ Այդ կողմերում շատ տեղեր կալերը մնացին առանց կալսելու, գետնախնձորը մնաց գետնի տակ։ Գիւղացին անպատրաստ էր այս վաղահաս ձմռանը. նա չէր կալսել և աղացել ցորենը, փայտ չէր բերել, անասունների համար թէ պաշար և թէ ապահով տեղ չէր պատրաստել։ Այսպիսով ներկայումս ստեղծվեց անտանելի դրութիւն։

Այս տարի մարդկանց պաշարը կը բաւականացնի մինչև յունվար, թէև շատ տեղեր սկսել են հաց առնել. իսկ անասունների պաշարը գուցէ բաւէ մինչև յունվարի վերջը։ Գիւղացին ներկայումս սոսկում է, երբ մտածում է, թէ մինչև նոր հունձն ինչպէս պիտի եօլա գնայ։ Այդ անորոշ երկիւղն ստիպում է շինականին շատ չնչին գնով ծախել իր վերջին յոյս եզը, կովը, գոմէշը, ոչխարը, առանց մտածելու այն մասին, թէ գարնանն այնքան էլ հեշտ կերպով ձեռք չէ կարող բերել այդ անասուններին, որովհետև գարնանը կը բարձրանան նրանց գները անհամեմատ կերպով և շինականը կը զրկվի ապրուստի միջոցից ու կընկնի վերջին ծայր թշուառութեան մէջ։

Անտառին մօտիկ գտնվող գիւղերը միակ յոյսները դրել են այն բանի վրա, որ կառավարութիւնից իրաւունք ստանան պետական անտառներից օգտվելու, ծառերի ճիւղեր կտրելու՝ անասուններին կերակրելու համար։ Եթէ այս չը կատարվի, անասունների մեծ մասը կը կոտորվի սովից։ Յոյս կայ, որ ստացվի այդ իրաւունքը, քանի որ ծերերի ասելով՝ մի երկու անգամ ստացվել է այդպիսի իրաւունք։

Գ.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Աբաստուման, 16 նոյեմբերի

Հայրեկի մահվան լուրը հէնց որ ստացվեց այստեղ, ամառանոցիս բնակիչները փակեցին բոլոր կրպակները և հաւաքվելով եկեղեցի՝ կատարեցին հոգեհանգիստ։ Թաղման օրը, նոյեմբերի 6-ին, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ և հոգեհանգիստ։ Չը նայած եղանակի վատութեանը՝ եկեղեցին լիքն էր խուռն բազմութեամբ, որի շարքերում աչքի էին ընկնում և օտարազ-

գիները։ Պատարագիչ Յարութիւն քահ. Գրիգեանը քարոզ խօսեց՝ շեշտելով Հայրիկի մատուցած ծառայութիւնները։ Հոգեհանգստից յետոյ մի դամբանական կարդաց Տիգրան Մէտէնճեանցը, գովաբանելով վեհափառի գործունէութիւնը վերջին կէս դարում։

Տեղացի

—

Ղլար, 13 նոյեմբերի

Հոկտեմբերի 30-ին, երբ քաղաքումս ստացվեց վեհափառի մահվան գոյժը, տեղիս ս. Աստուածամօր եկեղեցում կատարվեց առաջին հոգեհանգիստը, և ապա, մինչև թաղման օրը, ամեն առաւօտ պատարագ և հոգեհանգիստ էր կատարվում։ Նոյեմբերի 6-ին հանդիսաւոր պատարագ մատուցվեց ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում խուռն բազմութեան ներկայութեամբ։ Պատարագին երգում էր ծխ. դպրոցի նորակազմ խումբը։ Նոյն օրը քաղաքիս շուկայի բոլոր խանութները փակ էին։ Եկեղեցում ներկայ էին քաղաքագլուխն իր ծառայողներով, ծխ. դպրոցների սաներն իրանց ուսուցիչներով, քաղ. դպրոցի աշակերտներն իրանց տեսչի հետ և կանանց բարեգործական ընկերութեան կար ու ձևի դպրոցի աշակերտուհիներն իրանց ուսուցչուհու հետ։ Հոգեհանգիստը կատարվեց եկեղեցու բակում հանգուցեալ Մատթէոս արքեպ. Վեհապետեանի գերեզմանի վրա, որի վրա դրված էր դիադարը։ Դամբանական խօսեց Վ. քահ. Թաւարբէկեանց՝ նկարագրելով հանգուցեալ հայրապետի կեանքը։ Նոյնպէս խօսեց Տիգրան Բաղդասարեանց (նախկին Թովմա վարդապետ)։ Սգահանդէսից յետոյ տեղիս հոգևորականութիւնը հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեց տեղակալին՝ ծերունազարդ հայրապետի մահվան մասին։

Գ. Ք. Ի.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Կիրակի, նոյեմբ. 18-ին, Թիֆլ. Վանքի եկեղեցու բակում, հայոց հոգևորականութիւնը, գլուխ ունենալով առաջնորդ Սաթունեան արքեպիսկոպոսին, ժողովրդի խուռն բազմութեան ներկայութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարեց հանգուցեալ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանի գերեզմանի վրա նրա մահվան տարեդարձի առիթով։ Այս առիթով հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ Էջմիածնի սինօդը մերժած լինելով տալ հանգուցեալ Սեդրակեանի թողած մօտ 7000 ր. գումարներից 600 րուբլի, որ խնդրել էր թաղման կարգադրիչ մասնաժողովը, գերեզմանի վրա տապանաքար շինելու համար, հանգուցեալի յիշատակը յարգող մի խումբ անձանց մէջ միտք է ծագել հասարակական հանգանակութեամբ պատրաստել այդ տապանաքարը։

◆ Մեծ Իշխանուհի Կսենիա Ալէքսանդրօվնայի անուան Թիֆլիսի 4-րդ իգական գիմնազիայի կառավարչուհին դիմել է քաղաքագլուխ իշխան Չերքեզովին, խնդրելով որ քաղաքը իր կողմից նիւթական աջակցութիւն ցոյց տայ գիմնազիային։ Գիմնազիան 1903/4 ուսման տարում ունէր ընդամենը 291 սանուհիներ, իսկ այս տարի այդ թիւը հասել է 410-ի, իսկ դասարանների թիւը 10 է։ Աշակերտուհիների մեծ մասը պատկանում է Թիֆլիսի ազգաբնակութեան ամենաաղքատ դասին։

◆ Փորձի համար հաց թխելը շարունակելով, կրկին ստացվեցին այսպիսի հետևանքներ. հայկական փուռերում գնվեց 15 պուդ ալիւր և վճարվեց 33 րուբլի 75 կ. Թխելուց յետոյ ստացվեց 19 պուդ 33 ֆունտ հաց, որը ծախվեց 39 ր. 69 կոպէկով։ Վրաց թոնիրներում գնվեց 15 պուդ ալիւր, որին վճարվեց նոյնպէս 33 ր. 75 կ., թխելուց յետոյ ստացվեց 20 պուդ 15 ֆունտ և վաճառվեց 40 ր. 75 կոպէկով։ Սրանից պարզ է, որ փորձի համար հաց թխելը ոչ մի դրական հետևանք չը տուեց։

◆ Նոյեմբերի 16-ին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան նիստում քննվեց 1908 թ. այն ծախքերի նախահաշիւը, որոնք հարկաւոր են գալու քաղաքի բարեկեցութեան և սանիտարական-բժշկական մասի պահպանման համար։ Սանիտարական-բժշկական մասի ծառայողների ռոճիկները աւելացնելու համար պահանջվեց 18,000 րուբլի։ Վարչութիւնը որոշեց այդ գումարը նախահաշուի մէջ չը մտցնել, այլ առանձին միջնորդութիւն յարուցել գումարի առաջ։ Քաղաքի նախահաշուի մէջ մտցրած է մի գումար ևս, որի համաձայն Գրանիտէ քանկինի քարերով քարելու են ոչ թէ ամբողջ Միքայէլեան հրապարակը մինչև Մուշտայիդ, այլ Միքայէլեան հիւանդանոցից մինչև Բակինսկի փողոցը։ («К.»)

◆ Թիֆլիսի ձայնաւորների մի խմբակ քաղաքային վարչութեան անդամութեան համար առաջ է մղում վերջին նիստում քարտուղար ընտրված Իւ. Սեմեոնովի թեկնածութիւնը։ («Т. Л.»)

◆ Կովկասագիտական բարձր դասընթացների դասախօսները հրաւիրել են պրոֆ. Ա. Խախանովին՝ դեկտեմբերի երկրորդ կիսից 10—12 դասախօսութիւն կարդալ վրաց գրականութեան պատմութեան մասին (մինչև Ռուսթավելին)։

◆ Թիֆլիսի սանիտարական-բժշկական մասնաժողովի տեղեկութիւնների համաձայն, քութէշ հիւանդութիւնը բաւական պակասել է։ Պակասել է մասամբ նաև ծա[illegible] հիւանդութիւնը։ («К.»)

◆ Սօլօլակի էլեկտրաքարշի գիծը արդէն պատրաստ է, բայց երթևեկութիւնը չէ սկսվում վագոնների պակասութեան պատճառով։ («Т. Л.»)

◆ Երէկ թաղեցին «Тифл. Лист.»-ի գրաշար Վասիլի Ուրուշաձէին։ Թաղման հանդիսին ներկայ էր անգին բազմութիւն։ Պսակների թիւը 21 էր։ Գերեզմանատանը մի քանի հոգի ճառեր արտասանեցին։

◆ Բարձրագոյն հրամանով մինչև 1909 թ. ապրիլի 11-ը յետաձգված է մինիստրների խորհրդի այն որոշումը, որի համաձայն թոյլատրվում է Դաղստանի շրջանի և Զաքաթալայի, Բաթումի և Արդուինի վիճակների գիւղացիներին օգտվել պետական անտառներից։ («Т. Л.»)

◆ Քութայիսի նահանգապետը Սուխում է ուղարկել չինովնիկ Բիբիկովին՝ բայրամի օրը, հոկտ. 25-ին, քաղաքում թուրքերի հրացանաձգութեան գործը քննելու համար։

◆ Նոյեմբ. 18-ին կայացաւ Բէհբութեանի բաղնիքի շինութեան մէջ Թիֆլիսի բոլոր բաղնիքների ծառայողների ընդհանուր ժողովը՝ մաշադի-Կուլու նախագահութեամբ։ Մի քանի հարցեր քննելուց յետոյ, ժողովը ընտրեց վերստուգիչ մասնաժողով, որի կազմի մէջ մտան մաշադի-Հասան, Կոստեա, Կիպիանի և Գէնի Առոմեան։

◆ Կօմիսարժևսկու՝ թատրոնի ռեժիսոր, Թիֆլիսին յայտնի Մէյերհօլդը տիկին Կօմիսարժևսկուց առաջարկութիւն է ստացել թողնել ռեժիսորական պաշտօնը։ Մէյերհօլդը նրան միջնորդ դատարանի է հրաւիրել։ («Յ.»)

◆ Ի լրումն հեռագրական տեղեկութեան, կարող ենք աւելացնել, որ Բագուի նաւթարդիւնաբերողների XXV հերթական համագումարը գումարվելու է դեկտեմբերի 5-ին Փոխարքայի թոյլտուութեամբ և առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրի համաձայնութեամբ՝ կովկասեան լեռնային վարչութեան կառավարիչ Բուգեվիչի նախագահութեամբ։ Համագումարում քննվելու է վերջնական ձևով Բագւում մասնագիտական լեռնատեխնիքական դպրոց բանալու հարցը, որը ծառայելու է տեղական նաւթային արդիւնաբերութեան կարիքներին, որովհետև այդ արդիւնաբերութիւնը զգում է հմուտ վարպետների պակասութեան պատճառով։ («Б. Э.»)

◆ Պարսից պալատին կից պաշտօնավարող դեսպանը տեղեկացրել է Բագուի քաղաքապետին, որ Էնզելիում, Աստարայի դէմ հիմնած կարանտինը վերցված է, իսկ նրա փոխարէն հսկողութիւն կը սահմանվի եկող նաւերի վրա։ («Б. Э.»)

◆ Թիֆլիսի դատաստանական պալատը որոշել է գրաւել Բագւում, Օրուջեֆների տպարանում տպվող՝ Բիւմի «Ի՞նչպիսի աջատութիւն է հարկաւոր բանւորին» բրօշիւրի թուրքերէն թարգմանութիւնը, 2 հազար օրինակ։ 1906 թ. ապրիլի 26-ի օրէնքի IV և VI յօդուածների համաձայն, որոշված է ոչնչացնել այդ հրատարակութեան բոլոր օրինակները, որովհետև նրանց բովանդակութիւնը, իբրև դրդիչ բովանդակութիւն, հալածվում է քրէական պատժագրքի 139-րդ յօդ. 2-րդ մասով։ («Б. Э.»)

◆ «Гудокъ» լրագրի խմբագիր-հրատարակիչը Բագուի քաղաքապետի առաջ միջնորդութիւն է յարուցել, որ թոյլատրվի լոյս ընծայել լրագրի հետ նաև հայերէն ու թուրքերէն լեզուներով յաւելուածներ։

◆ Առևտրա-արդիւնաբերական ֆիրմաներից մի քանիսը դիմել են Բագուի բորսային կօմիտէտին մի յայտարարութեամբ, որ անհրաժեշտ է անմիջապէս գումարել Բագուի վաճառականութեան արտակարգ ժողով՝ այնպիսի միջոցների մասին խորհրդակցելու համար, որոնցով կարելի կը լինի կռիւ մղել վերջերս այնքան բազմացած յարձակումների դէմ։ Յայտարարութեան տակ ստորագրել են շատ յայտնի տեխնիքական և բանկային ֆիրմաներ։

◆ Նոյեմբ. 17-ին Բագուից գնացքը մեկնելիս՝ վագոններից մէկում ժանդարմները Էջմիածնի գաւառի Կող գիւղացի Ալէքսան Մարգարեանի պայուսակում գտնում են 7—8 ֆունտանոց լցրած մի ռումբ։ Նրան և ընկերոջը անմիջապէս ձերբակալում են։

◆ Ագդամից «Յ.» թերթին գրում են. «Հայ-թուրքական ընդհարումների ժամանակ այստեղ կազմվեց խառն հաշտարար մասնաժողով։ Կատարելով իր հիմնական նպատակը, այսինքն հաշտեցնելով թշնամի կողմերը, մասնաժողովը ձեռնարկեց կարգի գնելու մի քանի տնտեսական հարցեր. ժանրագնին կերպով սկսեց հսկել գիւղացիների մթերքների վրա, որպէսզի այդ մթերքները ծախվին շահաւէտ գներով։ Շերամի կօկօնի պուդը որոշեց 18 ր.՝ նախկին 12 ր. փոխարէն, խաղողի գինը բարձրացրեց 40 կ.՝ փոխարէն նախկին 25 կ. և այլն։ Ապա մասնաժողովը կարողացաւ տեղական գիւղատնտեսական դպրոցին կից բանալ գրադարան-ընթերցարան։ Այդօրինակ լայն և արդիւնաւէտ գործունէութիւնը դուր չեկաւ տեղացի ջօջերին։ Սկսվեցին ինտրիգանները և վերջ ի վերջոյ մասնաժողովը ցրեցին։ Դարձեալ մի հասարակական օգտակար մարմին պակասեց»։

◆ «Մշակի» № 159-ում «Թիւրքահայ սովեալների օգտին» վերնագրի տակ եղած ցուցակում սխալներ են մտել. 1) տպված է Ղլթախեան, պէտք է լինի Ղլթուղչեան, 2) տպված է Յովհ. Աղաբալեան, պէտք է լինի Յովակիմ Աղաբալեան։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Նոյեմբերի 17-ին, Գօլօվինսկի պրօսպեկտում բնակվող վաճառական Նիկ. Մինասովը յայտնել է ոստիկանութեան, որ մի ոմն, որը մի քանի անգամ դիմել է իրան և փող է պահանջել, ուրբաթ, նոյեմբերի 16-ին, կրկին դիմել է նրան և պահանջել պատրաստել հետևեալ օրվայ համար 50 րուբլի, սպառնալով հակառակ դէպքում սպանել։ Փող պահանջողը պարսկահպատակ Արտաշէս Ցակորեանն էր, որ նոյեմբերի 17-ին մտել է Մինասովի խանութը փող ստանալու և որին այդ րոպէին ոստիկանութիւնը ձերբակալել է։

—

Ցրսին վաճառականի գործակատար Գրիգոր Սարեանցը նոյեմբերի 17-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, յայտնել է ոստիկանութեան, որ այդ օրը ցերեկվայ ժամը 12-ին, երբ նա անցնելիս է եղել Սօլօմոնօվսկի փողոցով, Վարկի Ընկերութեան շինութեան մօտ նրա վրա յարձակվել են 5 զինված չարագործներ և մահվան սպառնալիքով հանել են նրա գրպանից ծոցատետրը, որի մէջ եղել են կանչագան անձերի հաշիւներ և անյայտացել են։ Իսկ 2700 րուբլի գումարը, որը Սարեանցը տանելիս է եղել Ազօվ-Դոնեան բանկը, ամբողջովին մնացել է իր մօտ։

—

Նոյեմբերի 18-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, Մադաթեան կղզու վրա էլեկտրաքարշի վագոնի տակ անզգուշաբար ընկել է մի տղայ—Դաւիթ Եզօզովը, որի ձախ ոտը էլեկտրաքարշի վագոնի անիւը կտրել է, և բացի դրանից տղան վիրաւորվել է աջ ձեռքից։ Վիրաւորվածին տարել են Միքայէլեան հիւանդանոց։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, 19 նոյեմբերի

Հայոց բարեգործ. ընկերութեան վարչութիւնը ստացել է՝ տ. Ն. Ա. Ալիխանեանից 25 ր., պ. Գ. Զ. Եարալեանից 10 ր., երդուեալ-հաւատարմատար պ. Վ. Տէր-Յովսէփեանից 10 ր., մի X-ից 3 ր., մի պարոնից 4 ր., տ. Եղ. Ափտանդիլեանից 5 ր., ընդամենը 57 րուբլի, յօգուտ Նոր-Բայազէտի գաւառի հայ սովեալների։ Վարչութիւնը որոշել է ստացված նուէրները թէ դրամով և թէ մթերքներով ու շորով ուղարկել տեղական մասնաժողովին, որ կազմված է սովեալներին օգնելու համար։

Գործավար՝ Կ. Կարապետեան

—

Եալտա, 13 նոյեմբերի

Վեհափառ Հայրիկի մահվան բօթը, բացակայութեանս պատճառով, ուշ իմացայ։

Միացնում եմ և իմ վիշտը ազգային վշտին ժողովրդական մեծ ծերունու կորստի առիթով։

Ուղարկում եմ առանձին ծրարով և դնում խմբագրութեանդ տրամադրութեան տակ յօգուտ թիւրքահայ կարօտեալների իմ լուման ևս (15 րուբլի) ի յիշատակ Հայրիկի։

Զաւադ-բէկ Բալուղեան

—

Ղշլաղ, 15 նոյեմբերի

Գիւղական մի քանի գիտակից անհատների օգնութեամբ վերջապէս հիմնեցինք մեր դպրոցին կից գրադարան-ընթերցարան։

Մեր բարոյական պարտքն ենք համարում մեր գիւղի հասարակութեան կողմից հրապարակով խորին շնորհակալութիւն յայտնել այն մարդկանց, որոնք նպաստեցին մեր գրադարանի հիմնվելուն։

Մեր-գրադարանին նուիրել է պ. Մկրտիչ Ա.-եանցը 130 կտոր գիրք, տ. Արարատեանցը՝ 84 կտոր, տ. Խօջախանեանցը՝ 30 կտոր, պ. Ա. Զաքարեանցը՝ 40 կտոր գիրք։

Յոյս ունինք, որ վերոյիշեալ անձանց օրինակին կը հետևեն այն ընթերցասէր մարդիկ, որոնց համար թանգ է գիւղական ճնշված ազգաբնակութեան զարգացումը։

Մեր հասցէն է՝ — Б.-Караклисъ, Сел. Кишлягъ, Сисаку Мнацаканяну.

Ղշլաղի ծխ. դպ. ուսուցիչ՝

Մ. Ղազարեանց

Արմենակ Տէր-Համազասպեանց

—

Երևան, 13 նոյեմբերի

Կարդացի «Կովկ. Առ.»-ի № 37-ում լրագրական սգաւորի առիթով «Շատերից մէկի» դաշնակցական լօգիկայով գրված յօդուածը, որը միայն զզուանք կարող է յարուցանել։ Այդ և դրա նման յօդուածների լօգիկան առաջ է գալիս նրանից, որ մարդիկ ամեն բան աշխատում են յեղափոխութեամբ բացատրել և այն էլ անպատճառ դաշնակցական յեղափոխութեամբ։ Մեռաւ մեծ ժողովրդական մարդը՝ Խրիմեանը, և նա յօրջորջվում է յեղափոխական. քիչ է մնում, որ յայտարարվի, թէ Խրիմեան դաշնակցական էր. և ինչո՞ւ չասել այդ. չէ՞ որ այդպիսով ժողովրդին կարելի է նախապատրաստել, որ լաւ կաթողիկոսները յեղափոխական են և, ի հարկէ, դաշնակցական յեղափոխական, և այդպիսով կարելի կը լինի մի դաշնակցական յեղափոխականի թեկնածութիւնը անցկացնել կաթողիկոսութեան համար։ «Շատերից մէկը» գրում է. «Այդպիսի տրամաբանութեամբ ղեկավարվելով, կարելի էր ասել, որ եթէ խանութները էլ չը փակէին, պատգամաւորներն էլ Էջմիածին չը գնային, դարձեալ ոչինչ չէր խախտվի և, ըստ պ. Քալանթարի, աւելի լաւ կը լինէր, քանի որ լրագիրը թարմ լուրեր կը տար հասարակութեանը, մրգավաճառը թարմ միրգ, կօշկակարը՝ կօշիկներ, հացթուխը թարմ հաց և այլն»։

«Շատերից մէկը», ինչպէս և նրա արբանեակ շատերը թող հասկանան վերջապէս, որ մամուլը կօշկակարութիւն չէ և ոչ էլ լրագիրը՝ կօշիկ։ Մամուլը, լրագիրը շատ աւելի բարձր հասկացողութիւն է և կօշկակար «Շատերից մէկ»-երի ուղեղին անմատչելի, որոնց ամեն բան ցանկանում են հասցնել կօշկակարութեան։

Այստեղ ես միտք չունեմ զբաղվել լրագրական սգաւորի հարցով, որովհետև դրա մասին շատ պարզ գրել էր պ. Քալանթար «Մշակի» № 153-ում։ Ես կաւելացնեմ այն, որ մեզանում, գաւառում, անհամբեր սպասում էին «Մշակի» համարները՝ իմանալու համար հայ ժողովրդի կրած ցաւի մեծութեան մանրամասնութիւնները և ծանօթանալու Խրիմեանի գործունէութեան հետ։

Ներկայ նամակովս գալիս եմ ողջունելու պ. Քալանթարի այն խօսքերը, որոնք արտայված էին «Մշակի» № 153-ում. «Մենք կը շարունակենք մեր գործը, հաւատալով որ [illegible], նենգութիւնը և խուժանապետական գործելակերպերը կամաց-կամաց կը մերկանան, և մենք գործ կունենանք հասուն և գիտակից ժողովրդի հետ։ Որքան դժուարութեամբ լինի մեր յաղթութիւնը, այնքան նա ամուր և տևողական կը լինի։ Այդ յաղթութիւնը արդէն դրոշմվել է անկախ և գիտակից սրտում։ Մենք գնում ենք դէպի այդ յաղթութեան ընդհանրացումը»։

Այո, այդ գիտակից սրտերի թիւը շատ է այժմ. նրանց թիւը և քիչ չէ հէնց մի շարք դաշնակցականների մէջ, որոնք, չես իմանում ինչ կերպ ընկնելով Դաշնակցութեան մէջ, այնտեղ գտել են անտեսական, թայֆայական և ուրիշ շահեր ու կապեր և դժուարանում են ներկայումս միանգամից թողնել-հեռանալ այդ կազմակերպութիւնից։

Թաթօս

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

(Քաղուածներ արտասահմանի թերթերից)

—

◆ Սեպտեմբերի 6-ին Կ. Պոլսի ազգ. հիւանդանոցի նախկին բժշկապետ դօքտ. Նշան Այվազեանը վերջերս վախճանվել է Պոլսում՝ 63 տարեկան հասակում։ «Բիւզանդիոն»-ը հետևեալն է հաղորդում հանգուցեալի մասին.

«Հանգուցեալը, ի վարձ իր բարւոք ծառայութեանց, Կայս. կառավարութենէն պատուած էր Ուլայի Բ. աստիճանով, և Գ. Մէջիդիյէ և Օսմանիյէ պատուանշաններով։ Պարսիկ կառավարութենէ ևս պատուած էր պատուանշանով, բժիշկ եղած ըլլալով պարսիկ դեսպանատան։ Դօքտ. Այվազեան էֆ. ասկէ 6 տարի առաջ դժբաղդութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու իր կինը, որ նշանաւոր գեղարուեստագիտուհի մը եղած է և համբաւաւոր դաշնակահար։ Տէր և տիկին Այվազեան ունեցած էին երեք զաւակ. Զարեհ էֆ.՝ բժիշկ Պարիզի մէջ, տիկին Անժէլ Ալլահվէրտի, և Հրանտ էֆ.՝ ճարտարագործ ի Պարիզ։ Իրենց երեք զաւակներուն ալ խնամեալ կրթութիւն մը տուած էին։ Դօքտ. Նշան էֆ. երկարատև պաշտօնավարութիւն ունեցած է կառավարական հիւանդանոցներու մէջ։ Վկայեալ էր իտալական համալսարանէ և ընկերային շրջանակներու մէջ շատ սիրուած և համակրելի դէմք մը դարձած էր»։

◆ Բուդապեշտի հունգարական համալսարանին հայերէն լեզուի ու մատենագրութեան ուսուցչապետ լեզուաբան Ղուկաս Պատրուբեան կարևոր նուէր մը ստացած է Հունգարիոյ հասարակաց կրթութեան նախարարէն, իբր վարձատրութիւն իր բազմօգուտ աշխատութեանց։

◆ Սարգիս էֆ. Գարակէօզեան 100 ոսկի նուիրած է Գալֆայեան որբանոցին, աշխատութեան սրահի մը կառուցման համար։

◆ «Փունջ» լրագիրը, որ ատեն մը դադրած կը մնար արտօնատիրոջ մահուան պատճառաւ, արտօնութիւն ստացած է վերստին հրատարակուելու։ Սոյն շաբաթաթերթին խմբագիր լինելու է Սիմօն էֆ. Ալաճաճեան, իսկ պատասխանատու-տնօրէն՝ Սիմօն էֆ. Չէօմլէկճեան, որ տնօրէն-խմբագիր է նաև «Բիւրակն»-ի։

◆ Հայրենիքի ամեն կողմերէն տխուր լուրեր կը հասնին. սով, հալածանք բնական դժբաղդ պատահարներ ու ամեն կերպ աղէտներ բնակչաց թշուառութեան բաժակը ամբողջովին կը լեցնեն։ Հունձքը սակաւ եղած է շատ գաւառներու մէջ. հացի և այլ կենսական պիտոյքներու արժէքը բարձրացած է. գործ դժուարաւ ձեռք կը բերուի. արհեստաւորներ անգործ կը մնան. առևտրականները շատեր սնանկութեան կը մատնուին. ժողովուրդը ծայրայեղ յուսահատութենէն պանդխտութեան ցուպը առած դէպի օտար երկիրներ կը դիմէ.—ասոնք միայն մէկ քանին կը կազմեն թշուառութեանց երկար ցանկին, որուն մատնուած են սուլթանին կառավարութեան հպատակներն առ հասարակ և ի մասնաւորի հայերը։ Ուտեստի նիւթերու սակաւութեան մասին Պոլսոյ թերթերէն միայն հետևեալ լուրը մասամբ գաղափար կուտայ իրաց վիճակի մասին. «Ռոտոսթոյէ կը գրուի թէ ձմեռուան սաստկութեան և տապ անձրևի նուազութեան պատճառաւ արմտիքի 100-էն 80—90 պակաս եղած է։ Գիւղացիք ոչ ուտելիք ունին, ոչ ալ սերմնցու։ Եւ որովհետև չունին նաև յարդ և խոտ, եզներուն մեծ մասը կը ծախեն մորթելու համար։ Ալիւրին գինը 50 առ հարիւր բարձրացած է»։

◆ Ակնայ մէջ ծոսկալի հրդեհ մը պատահելով հրոյ ճարակ եղած են 250 խանութ, 50 տուն և 7 խան։ Հրդեհը Կազանճըլարի շուկայէն ծագում առեր և մօտաւորապէս 10 ժամ տևեր է։ Տեղւոյն առաջնորդարանը, եկեղեցին և ուրիշ ազգային կալուածներ ազատ մնացած են, սակայն նորէն ամենէն աւելի հայերը եղած են վնասուողները։

Պատրիարքարանէն 30 ոսկւոյ նպաստ մը խրկուած է հրկիզեալներուն բաշխուելու, սակայն այդ գումարը շատ չնչին օգնութիւն մը կը համարուի աղէտին մեծութիւնը ի նկատի ունենալով։ Ընդհանուր վնասը 70,000 ոսկի կը հաշուեն։

◆ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին և Պոլսոյ պատրիարքարանին միջև եկեղեցական իրաւասութեան և քաղաքական կամ ազգային յարաբերութեանց մասին անհամաձայնութիւններ ծագած են։ Տ. Սահակ կաթողիկոս կարգ մը առաջարկներ ու պահանջքներ ներկայացուցած է պաշտօնագրով մը։ Պատրիարքարանը հարկադրուած է խնդիրը լուրջ կերպով նկատողութեան առնել, որպէսզի հանգուցեալ Քէյֆսիզեան [illegible] կաթողիկոսի օրով տեղի ունեցած անհաճոյ և ազգավնաս դէպքերը չը կրկնուին։

◆ Վերջերս Պոլսոյ ազգային կեդրոն. վարչութեան կողմէն Տ. Վահրամ արք. Մանկունի և պատրիարքարանի գործակատար Արիս էֆ. Ֆէսճեան Երուսաղէմ ուղևորուեցան, տեղւոյն ազգ. միաբանութեանց հաշուական գործերուն նկատմամբ հարկ եղած քննութիւնները կատարելու և տեղեկագիր մը պատրաստելու համար։

◆ Պրն. Ասլան Սահակեանի կտակով Տիգրանակերտի մէջ հիւանդանոց մը պիտի հիմնուի։ Սոյն բարենպատակ հաստատութեան համար կարող երիտասարդ ամերիկացի բժիշկ մը կը խրկուի գործադիր յանձնախումբին կողմանէ։ Կը լսենք թէ բժիշկը իր կնոջը հետ Պոլիս հասած է արդէն։ Յառաջիկայ ձմեռ Այնթապ պիտի մնայ լեզու սորվելու նպատակաւ։

◆ Աւագ Կափտան անուն հայ նաւապետը, որ պատանեկութենէն սկսած ծովու վրայ այլ և այլ կարգի գործեր վարելով մինչև Ա. նաւապետի աստիճան բարձրացած է, վերջերս յանկարծամահ եղած է իր վարած «Դիբէլի» շոգենաւուն մէջ։

◆ Թիֆլիսի «Մշակ» թերթը, որ 35 տարիներէ ի վեր ռուսահայ ազգային կեանքին ամենէն կարող առաջնորդներէն մէկը եղած է, վերջերս չորսամսեայ ակամայ դադարէ մը ետքը սեպտ. 19-ին նորէն սկսեց հրատարակուիլ սակաւ ինչ փոքրադիր ծաւալով։ Խմբագրութեան անդամները նոյնը կը մնան։ Ուրախալի է մեծանուն Գրիգոր Արծրունիին հիմնադրած սոյն պատուական թերթի կրկին հրապարակ ելլելը. յուսալի է թէ ներկայ ազգային տագնապալից վիճակին մէջ «Մշակը» կարող պիտի ըլլայ ըստ առաջնոյն օգտակար դեր մը կատարել իր լուրջ և խոհուն խմբագրականներով։ («Կոչնակ»)

◆ Պոլսոյ մէջ Նպաստից Յանձնաժողով մը կայ, որ ամսական 100 ոսկի կը խրկէ գաւառային կարօտ դպրոցներու. կը լսենք թէ դրամի անձկութեան պատճառաւ Յանձնաժողովը պարտաւորուած է իր ամսավճարը 100-է 80 ոսկիի իջեցնել, այն ալ տարուան մէջ քանի մը ամիս վճարել կը խոստանայ միայն։

◆ Կ. Պոլսոյ ազգ. հիւանդանոցը մօտաւորապէս 10,000 ոսկւոյ պարտք մը ունի որ ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ հոգաբարձութեան։ Եթէ այս պարտքը շուտով գոցելու միջոցներ չգտնուին, հարկաւոր պիտի ըլլայ պատսպարեալներու թիւը կրճատել, որ դժբաղդութիւն մը պիտի լինի բազմաթիւ կարօտ հիւանդներու։

◆ Տ. Վահրամ եպիսկ. իբր պատուիրակ Երուսաղէմ երթալու նպատակաւ Պոլսէ մեկնելէն առաջ՝ պատրիարք հօր հետ տեսակցութիւն մը ունեցած և անոր յանձնած է կտակագիր մը, որով իր գոյքերը ինչ-ինչ պայմաններով և կարգադրութիւններով ազգային բարեսիրական նպատակներու կը կտակէ։

◆ Կիլիկիոյ ս. կաթողիկոսը 50 ոսկի նուիրած է Հաջընի մէջ ժառանգաւորաց վարժարան մը հիմնելու նպատակաւ։

◆ Այնթապի երևելիներէն Գ. Ղազարեան էֆ.-ի կինը վերջերս վախճանած է, մահուանէն առաջ բաւական կարևոր գումար մը ազգ. հաստատութեանց կտակած ըլլալով։

◆ Պատրիարքարանը վերջերս կը ժառանգէ ռուսահպատակ Անդրանիկ Խօճէնէջեանի կտակով։ Հանգուցեալի թողուցած գումարը 24,000 ոսկի կը հաշուեն, որոյ մէկ չորրորդը ազգականներուն տալ կը յանձնարարուի, իսկ մնացեալը ազգօգուտ գործերու պիտի յատկացուի։

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

—

(Մի նշանաւոր հնդկահայի մահը Լոնդոնում։ Հնդկահայերը ռազմական գործերում, անգլիական և հնդիկ բանակի մէջ)

—

Լօնդօն, 19 նոյեմբերի (ն. տ.)

Այսօրվայ «Times»-ի մէջ տպված է հետևեալը. «Պարոն Խաչիկ Վ. Արաթուն (Յարութիւն), որը յանկարծակի վախճանվեց իր Լօնդօնի բնակարանում 63 տարեկան հասակում, պատկանում է մի հայկական ընտանիքի, որ շատ լաւ է ճանաչված Հնդկաստանում։ Նա ուսումնասիրում է փաստաբանութիւնը և սկզբում պարապում է դրանով Հնդկաստանում. բայց շատ տարիներ սրանից առաջ նա հաստատվում է Լօնդօնում, ուր մեծ աջողութիւն է ունենում պարապելով Հնդկաստանին վերաբերեալ բարձրագոյն գաղտնի խորհրդին ուղղած վերաքննութեան գործերով։ Նա «Արևելեան Հնդկաստանի ընկերութեան» ամենահին և ամենագործունեայ անդամն էր։ Այդ ընկերութեան գոյութեան նպատակն է.—«Հնդկաստանի բոլոր բնակիչների հասարակական շահերին և բարօրութեան, բոլոր օրինական ճանապարհներով, անկախ և անշահախնդիր կերպով պաշտպանութիւն ցոյց տալ և նպաստել նրանց առաջադիմութեան»։ Նա միացաւ ընկերութեան խորհրդին մօտ 30 տարի առաջ և յետոյ արժանացաւ ընկերութեան պատուոյ քարտուղարի պաշտօնին։ «Բարձրագոյն կրթութեան հարցը Հնդկաստանում» դասախօսութիւնը, որը պիտի դրվէր այսօր Caxton-hall-ում, սըր Ջօրջ Բիրդվուդի նախագահութեան ներքոյ, յետաձգված է իբրև ցաւակցական արտայայտութիւն ընկերութեան կողմից հանգուցեալի ընտանիքին.

Այդ առիթով աւելորդ չենք համարում մի քանի խորհրդածութիւններ անել հնդկահայերի մասին։ Այն ժամանակից ի վեր, երբ հայերը Հնդկաստանում մեծ դեր են խաղացել, նրանք յարաբերութեան մէջ են եղել Անգլիայի հետ և նրանցից շատերը հաստատուել են Լոնդոնում։ Բայց երբ ընկնում է նրանց ազդեցութիւնը Հնդկաստանում, Լոնդոնի մէջ եղած հնդկահայ համայնքը հետզհետէ քայքայվում է։ Կար մի ժամանակ, երբ հնդկահայերը Լոնդոնում, իրանց գործերի աջողութեան հետ միասին, հետաքրքրվում էին և մեր ազգային կեանքով։ Նրանցից մի քանիսը մինչև անգամ ղեկավարում էին հայոց հարցի պրոպագանդան Անգլիայում։ Բայց այսօր հնդկահայերը Լոնդոնում իբրև մի առանձին հայկական համայնք գոյութիւն չունեն։ Նոքերը բոլորովին անգլիականացել են և անգիտակ են մայրենի լեզուին։ Խառն ամուսնութիւնները լրացնում են պակասը։ Հայկական անունները թարգմանվում են՝ «Յարութիւն»-ը «Jonh» է դառնում, և այլևս չէ մնում որևէ հետք հայ ծագման։ Հները, որոնք տակաւին մի փոքր յիշում են գրաբարախառն հնդկահայերէնը, հետզհետէ «գնում են», ինչպէս հանգուցեալ Խաչիկ «Արաթունը»։

Արաթունները Հնդկաստանում, անցեալում, մեծ դեր են խաղացել։ Դրանց նախահայրերից մէկն էր «Գորջին խանը», որդի նշանաւոր Քալանթարի։ Երբ որ Միր Քասիմ ապստամբում է Անգլիայի դէմ և առանձին թագաւորութիւն է հաստատում Բենգալում, նա նշանակում է Գորջին խանին իր գլխաւոր մինիստր և հրամանատար իր բոլոր զօրքերի։ Ահա մի քաղուածք նշանաւոր պատմագիր Marshman-ի իր «Բենգալի պատմութիւնը» գրքից, որ թարգմանաբար առաջ ենք բերում.—«Միր Քասիմը իր ունեցած աջողութիւնների համար գլխաւորապէս պարտաւոր է մի հայի հմտութեան, որը ծնվել է Իսպահան, որը ընդհանրապէս յայտնի է իր արևելականացրած անունով՝ Գորջին խան (Գրիգոր խան)։ Նա առաջ հանդերձավաճառ էր, բայց, երբ պաշտօնի պատասխանատուութիւնը ստանձնեց, իրեն ցոյց տուեց իբրև ինքնուրոյն ձիրքի տէր և բազմահմուտ փորձառութիւն ունեցող մի անձն։ Երեք տարուց աւելի պակաս ժամանակում, նա կազմակերպեց 15,000 հեծեալ և 25,000 հետևակ զօրք, անգլիական զօրքերի կարգապահութեամբ։ Նա արդիւնաբերեց ռազմամթերք, որոնք աւելի գերազանց էին Անգլիայում պատրաստվածներից։ Նա հիմնեց մի ձուլարան թնդանօթներ շինելու։ Եւ նրա պատրաստած թնդանօթաձիգ զօրախումբը կարող էր պատիւ բերել անգլիական բանակին»։ Այս գրում է թշնամու (անգլիացիների) կողմի պատմագիրը։ Բնորոշ է այն հանգամանքը, որ նրա իրաւասութեան ներքոյ եղած հրամանատարները, բացի մէկից, բոլորն էլ հայ էին։ Ահա նրանց անունները.

1) Մարգար Յովհաննէս Քալանթար, Ջուլֆայից։

2) Յարութիւն Մարգար, Ջուլֆայից։

3) Գրիգոր Նահապետ Այվազեան, Ջուլֆայից։

4) Պետրոս Աստուածատուր, Արցագենից։

5) Լազար Յակոբ, Ատրպատականի Քարա գիւղից։

6) Մարտիրոս Գրիգոր, Մարաղայից։

7) Սուքիաս Աւետիք Թաւրիզից։

8) Յովհաննէս Նազարէթ, Թաւրիզից։

Հայերը ցոյց են տուել իրանց ռազմական կարողութիւնը անգլիական բանակում, 1801 թւին կազմակերպելով Կալկաթայում հայկական միլիցիա և անգլիացիների հետ համահաւասար իրաւունքներ վայելելով։ Սակայն թղթակցութեան նեղ սահմանը չէ թոյլատրում մեզ աւելի ծանրանալ այդ հարցի վրա այս անգամ։

Զարեհ Տէրտեան

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻՋԷ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ
ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)
Արագ—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—առաւ. 7 ժ. 19 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 43 ր.։ Պօստ.—երեկ. 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւլախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բագու—ցեր. 5 ժ. 39 ր.։ Մարդատար—ցեր. 7 ժ. 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Գորի, Միխայլօվօ, Ռիօն)
Մարդատար (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Գորի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բաթում—գիշ. 12 ժ. 10 ր.։ Պօստ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Գորի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր.։ Մարդատար (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Գորի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)
Ապր.-մարդ.—ցեր. 3 ժ. 16 ր., Ալէքսանդրօպօլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան-Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր.։ Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր.։

ԲԱԳՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով)
Մարդատար—առ. 4 ժ. արագ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր.։ Պօստ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մարդ.—առ. 10 ժ. 38 ր.։ Պօստ.—առ. 6 ժ. 49 ր.։ Մարդատ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒԻՑ — Պօստ. — առ. 1 ժ. 58 ր.։ Ապրանք.-մարդատար—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պօստ. գիշ. 4 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր.։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պօստ. — 7 ժամին։ Մրդ.-ապրանք.—6 ժ. 58 ր.։

ՀՐԱՒԷՐ

Մողնու եկեղեցու ծխական հոգաբարձութիւնը յայտնում է ծխականներին, որ առաջիկայ կիրակի, նոյեմբերի 25-ին, ժամը 12-ին նշանակված է եկեղեցում ծխականների ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ, որի քննութեան և հաստատութեան պէտք է ենթարկվեն 1) հոգաբարձութեան հաշիւը 1906—1907 թ., 2) Գայիանեան դպրոցի նախահաշիւը 1907—08 թ. 3) Դպրոցի պահպանութեան խնդիրը և 4) Դպրոցի համար նոր շինութիւն կառուցանելու խնդիրը։

Խնդրվում է բոլոր ծխականներին ներկայ լինել։

(Ե. ու. Կ.) 1—3

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ“
Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ
„Этикетъ утвержденъ прав.“ մակագրութիւնով

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։

(10, 20 30) 37—50

ՈՒՍՈՒՑԻՉ
ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.
տալիս է ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ հայ լեզուից, հ. պատմութիւնից և հ. գրականութիւնից։ Ցանկացողները պայմանների մասին դիմելու են՝ Միքայէլեան փող. № 82, բն. 9։ Նոյն տեղ Քամալեան Ս.-ի հրատարակած 17 գրքերը (որ արժեն 4ր. 30 կոպ.) կարելի է ստանալ 3 ր. 20 կոպէկով. օտարաքաղաքացիների համար ճանապարհածախսով 3 ր. 80 կ.։

Էդ. Ամիչիսի «Աշակերտի յիշատակարանը» երեսուն պատկերով, թարգ. գերմ. պատրաստ է տպագրութեան։ Հարկաւոր է հրատարակիչ։

Պատրաստվում է «Էմմանուէլ Կանտի կենսագրութիւնը» գերմ. աղբիւրների հիման վրա։

(Հ. Կ.) 1—10

Հաւլաբարում 2 վարժուհիներ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ և դասերի կրկնողութիւն են անում բոլոր առարկաներից, նաև ֆրանսերէնից, միջնակարգ դպրոցների բոլոր դասարանների երկսեռ աշակերտներին. նաև ընդունվում են լիակատար պանսիօնով պատրաստելով և առանց պատրաստելու։ Հասցէն՝ Уголъ Мартковской и Обсерваторной, մուտքը Օբսերվատորնիյ փող. № 1. Անձամբ տեսնել 4—6 ժամը։

(ու. Ե. ու.) 2—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ
Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ
ԾՈՑԻ 1908 թ. ՊԱՏԻ
ՍԵՂԱՆԻ
ԵՒ
„Армянскій календарь съ предсказаніями“
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Մեծ քանակութեամբ գնողները դիմում են՝ Թիֆլիս, Գաբաևսկայա № 5, ՄԱԿԱՐ ՋՄՇԿԵԱՆ.

(շ. Ե.) 2—12

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ
պտղատու ծառեր եւ տունկեր
Կ. ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ ԱՅԳԻՈՒՑ

(ու. Ե.) 4—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ
և վաճառվում են
„ԱՐԱՔՍ“
1908 թ.
ՊԱՏԻ ԵՒ ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
հետաքրքիր և հարուստ բովանդակութեամբ։

Գները՝ պատինը արժէ	40 կ.
ծոցինը »	20 կ.

Դիմել՝ Александрополь, типографія Санояна. Թիֆլիսում պահեստը գտնվում է «Փարոս» գրախանութում Նիկ. Մատինեանի, Эрив. площадь. Գումարով գնողներին ձեռնտու պայմաններ։

(Ե. հ. Կ.) 26—6

1500 ՌՈՒԲԼԻ գրաւականով
ՈՐՈՆՈՒՄ ԵՄ
կասսիրի, գործակատարի կամ արտելշչիկի ՊԱՇՏՕՆ, գործարաններում, գաստրօնօմիչեսկի, բակալէյնի և ծխախոտի խանութներում։ ՑԱՆԿԱԼԻ ԷՐ գումարով վաճառողների մօտ։ Հարկաւոր դէպքում կարող եմ ներկայացնել թէ լաւ ռեկօմենդացիա և թէ աւելի գրաւական։ Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը։ 7—8

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անօրինավաճառութիւնը կարգի դնելու և վաճառողների ու գնողների հաշիւները կանոնաւորելու նպատակով, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան թոյլտուութեամբ, քաղաքային անասնատան մէջ, անասնատէրերի և գնող-մսավաճառների ցանկութեամբ տեղի է ունենում խոշոր և մանր անասունների վաճառք աճուրդով։ Աճուրդի համար իւրաքանչիւր գնողից վերցնվում է գոյացած գումարից 2⁰/₀ յօգուտ քաղաքային վարչութեան և 2⁰/₀ յօգուտ քաղաքային աճուրդ հանողների։

Այն անձինք, որոնք կը ցանկանան անասուններ գնել աճուրդով, այդ մասին թող յայտարարութիւն տան անասնատան կառավարիչ անասնաբոյժին։

Յայտարարութիւնների քանակի չափով էլ տեղի կունենան աճուրդները։

(Կ. Հ. շ. Ե.) 2—4

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր	12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց ա. Ճավճավաձէի № 36.

(ա.օ.) 40—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերադարձել և վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը՝ բկի, քթի և ականջի հիւանդութիւնների համար։
Առաւօտները — երկուշաբթի, չորեքշ. և ուրբաթ—11-ից մինչև 1 ժամը։
Երեկոները—ամեն օր—5-ից մինչև 7 ժ.։
Հասցէն՝ Вельяминовская ул. № 3.
(Հ. Կ.Ե.) 10—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։
Միքայէլեան փողոց, № 27։
(Ե. Հ. շ. Կ.) 28—50

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 51—100

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Կարապետ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
ԾՈՑԻ և ՊԱՏ
1908 թ.
„ՇԻՐԱԿ“
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
(Տասներորդ տարի)

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ զարդարված է Խրիմեանի, Նազարեանի, Զերազի և Մառի գունատիպ պատկերներով, պարունակում է ընդարձակ վիճակագրութիւն երկրագնդի, գրագիտութիւնը, պարբերական թերթերը զանազան երկիրներում։ Պետութիւնների ծախսերը և զինուորական ծովային ու ցամաքային ույժերը։ Ռուսաստանի ազգութիւնները, դպրոցները, վանքերը, վանականների ռոճիկները։ Մուրհակների օրէնքներ և օրինակներ, չափ, կշիռ, դրամներ։ Դրօշմաթուղթ, բնակարանի հարկ, վարձատրութիւն նօտարների, դատական պրիստաւների, երդ.-հաւատարմատարների։ Պօստ և հեռագիր. խնայողական գանձարաններ։ Զինուորագրական օրէնքներ, նորակոչ զինուորների չափը։ Անցագիր և բողոքելու ատեանները։ Հարուստ բժշկարան, առողջապահական խորհուրդներ։ Ինչից ստեղծվեց աշխարհը, երբ կը վերջանայ աշխարհը։ Հայկական հարցը 1878 թ. Բերլինի վեհաժողովը, Սանստեֆանօի 16-րդ և Բերլինի 61-րդ յօդուածները. ինչ շահեցինք Եւրոպայից։ Անիի գաղթականութիւնը դէպի Լեհաստան, Նիկոլ Թորոսովիչ, 300,000 հայերի վիճակը և վախճանը Լեհաստանում. Անիի նոր պեղումները—պրոֆ. Մառ։ Ճորտերի ազատութիւնը Ռուսաստանում, գիւղացիական շարժումներ։ Զօրքը Անգլիայում։ Կենսագրութիւններ՝ Խրիմեան Հայրիկ, Մինաս Չերազ, Ս. Նազարեան—«Հիւսիսափայլի 50 - ամեակը։ Ճանապարհորդական—երկաթուղի, շոգենաւ, կառքեր։ Երգարան—Քուչակի և Հաֆըզի սիրոյ երգերից։ Հանելուկներ, ռեպուսներ և զուարճալի վիճակարան։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է ընտիր մտքեր, աֆօրիզմներ, հարուստ ժամանակագրութիւն և բանաստեղծական փոքրիկ հատուածներ. եկեղ. և ազգային տօների պատմական բացատրութիւններ, զանազան հեթանոսական սովորութիւններ, գիտական նորութիւններ, բնութեան երևոյթների բացատրութիւններ, առողջապահական, բժշկական խրատներ, արհեստների վերաբերեալ օգտակար գիտելիքներ, եապօնացիների, հընդիկների, հալէճների և քրդերի կեանքից զուարճալի պատմութիւններ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայկական, ռուսական և եւրոպական կեանքից, հետաքրքիր թւեր և տեղեկութիւններ, ինչպէս են ծախսվում հասարակական գումարները, զինուորական ույժ և պատերազմական ծախքեր։ Հողը Ռուսաստանում, ում ձեռին են հողերը։ Ազգային քնար—նորագոյն բանաստեղծութիւններ, աշուղական խաղեր—սիրոյ երգեր Քուչակի և Հաֆըզի, հետաքրքիր տեղեկութիւններ բուսական և կենդանական աշխարհից, թռչունների և կենդանիների հետաքրքիր կողմերը, կենսագրութիւններ, զուարճալի դէպքեր մեծ մարդկանց կեանքից։ Ժողովրդական առածներ, երգեր, լէլէներ, զուարճալի ՆՈՐ ԱՌԱԿՆԵՐ, տընային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր խրատներ, խոհարարական խորհուրդներ, հանելուկներ, շուտասելուկներ, վիճակներ և այլ զուարճալի տեղեկութիւններ։

Տախտակը բազմաթիւ գոյներով, լիտօգրաֆիայում պատրաստված մի շքեղ նկար է՝ «Մանուկ Հայաստան», հայրենի աւերակների մէջ նստած մայրը ցոյց է տալիս մանուկին դէպի Մասիսը, ապագայ ճառագայթող արշալոյսը, միւս կողմից Շիրակի աշխատաւոր հայ կնոջ ոգին՝ տարվայ բերքը—հասկեր է ձօնում։

Գները՝ պատինը— 40 կոպ., ծոցինը—15 կոպ., գումարով գնողներին զեղչ։

Դիմել՝ Александрополь, типографія „Ширакъ“, Карапету Апинянцъ. Արտասահմանից—Alexandropol, Karapet Apinian (Caucase)

Ալէքսանդրօպօլում չը դիմել ուրիշ ոչ մի հասցէով։ (ու. Ե.) 4—8

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻԹԻՄ»—„MESSAGERIES MARITIMES“

26 նոյեմբերի (9-ին դեկ. նոր տ.) մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 4-ին, „Fédé“ շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պոլիս, Դարդանել, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լոնդոն։

Տոմսակների վաճառումը ճանապարհորդների համար ժամանակաւորապէս դադարեցրած է, Բաթումից գնացողների դէմ Տաճկաստանում քարանթին նշանակվելուն համար։

Ապրանքների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել՝ Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Յակոբեանին, նախկին Արծրունու գալերէյում թիւ 127 գրասենեակը, հեռախօս՝ թիւ 608։ Գրասենեակը բաց է՝ 9—1 ժամը ցերեկվայ և 5—6-ը երեկոյեան ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

(Ե.) 1—1

КАКАО
БЕНСДОРПЪ.
АМСТЕРДАМЪ.

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄ

Որովհետև մենք տեղեկութիւն ստացանք, որ մեր կակաօի գործածողներին աշխատում են մոլորեցնել մեր էտիկէտը կեղծելով, ապրանքները արկղիկների մէջ զետեղելու մեր ձևը նմանեցնելով, մենք վճռեցինք այսուհետև մեր ձեռամբ ուղարկվող դեղին արկղիկների վրա ցուցադրել այստեղ նկարված գործարանային նշանակը (մարկա) հանդերձ ռուսաց լեզուի գրութեամբ։

Յարգելի հասարակութեան շահի տեսակէտից խնդրում ենք «ԲԵՆՍԴՈՐՊ» ԻՍԿԱԿԱՆ ԿԱԿԱՕՆ գնելու ժամանակ առանձին ուշք դարձնել այստեղ նկարած ապրանքի (ярлыкъ) վրա և ուրիշ՝ մեր ֆիրմայի անունով կեղծված ոչ մի կակաօ չը վերցնել։

Կակաօյի և շօկօլադի հօլանդական գործարաններ՝ «ԲԵՆՍԴՈՐՊ» ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

(10, 20, 30) 3—5

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Авакъ Мугдусіаковъ съ С-ми. Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3.